

Tossa,
el Vot del Poble

20 de gener

Títol: El Vot del Poble
Edita: Ajuntament de Tossa
Textos: Ma Gràcia Puigdemont Morell
Assumpta Margenats Llobet

Dipòsit legal: B-48798-2003

1ª edició: gener 2003
2ª edició: gener 2008

Fotografies:
núm. 1 i 5: Jaume Moré,
núm. 2 i contraportada: Jordi Ferré
núm. 4: arxiu particular de Rosa Ma. Margenats

El Vot del poble de Tossa

A mesura que s'acosta la data del 20 de gener –diada de Sant Sebastià– Tossa es va preparant per complir, un any més, amb una prometença ancestral: el **Vot del Poble**, conegut popularment com **El Pelegrí**.

Diu la tradició que la pesta es va abatre sobre la vila i els tossencs varen demanar la intercessió de sant Sebastià, prometent que anirien perpètuament tots en pelegrinatge fins a la seva capella més propera. L'epidèmia desaparegué i els vilatans compliren el seu vot.
Anys després, demanaren i reberen autorització eclesiàstica per enviar un sol home en representació de tot el poble fins a Santa Coloma de Farners. Així va néixer el Pelegrí... i així ha continuat fins els nostres dies.

Però què és realment el Vot del Poble? Doncs és el compromís cívic i religiós de Tossa de renovar cada any l'antiga prometença feta a sant Sebastià, en el qual intervenen l'Ajuntament i la Parròquia. El Consistori té un regidor/a encarregat especialment de vetllar per tot allò que fa referència al compliment del Vot. Aquest representant municipal rep el nom de **Síndic** i té unes funcions molt específiques que més endavant veurem.

Com viu Tossa el Vot? Amb un sentiment íntim i profund de poble agermanat. Com un deure d'agraïment col·lectiu a sant Sebastià. Com un compromís de continuïtat amb els avantpassats i com un llegat que cal preservar per als nostres fills.
Així, pels que per primer cop heu vingut a participar en aquesta prometença, no cal que us diguem que no és cap **festa**, ni cap **marxa**, ni tan sols cap **excursió**. Us acollim de bon grat i us obrim les portes de quelcom tan preuat i valuós per nosaltres com és el compliment del Vot. Només us demanem que el **viviu amb respecte** i guardeu totes les pautes d'aquest Vot.

Els preparatius pel compliment d'aquesta prometença s'inicien molt abans de la diada de Sant Sebastià. De fet, comencen quan el rector, seguint l'ordre cronològic de la llista de peticions, designa la persona **–el Pelegrí–** que durant dos dies representarà la Vila. El rector ho posa en coneixement del Síndic i aquest avisa l'interessat, mantenint el nom en el més estricte secret, tal com marquen els cànons de la tradició.

Aquest secret no es desvetllarà fins el mateix dia 20 de gener, quan el Pelegrí, vestit amb l'hàbit tradicional, surt d'una estança interior de

l'església per a participar en la missa solemne en honor del sant, coneguda com **El Cantar**.
Es pot dir, sense por d'equivocar-nos, que quan el Síndic va a buscar el Pelegrí per iniciar el tan esperat ritual, els vilatans viuen un dels moments més emotius de la jornada. Quan el Pelegrí surt i avança cap a l'altar on es celebrarà la missa, es produeix un fenomen de difícil explicació. Són instants que només es poden sentir, no es poden descriure...
De sobte, el silenci que fins aquest moment ha regnat a l'església es trenca i a l'unísón se sent una remor barrejada de sentiments, exclamacions, llàgrimes, emocions...: Tossa **ja té el seu Pelegrí**... i és una persona del poble: el fill, el marit, el pare, el germà..., algú que en aquests moments fa viure als seus tot un cúmul de sensacions que fins ara no havien sentit mai i que, a partir d'ara, guardaran per sempre en el seu interior... com un tresor del que mai més no es voldran desprendre.
En aquest conjunt de vivències i emocions rau alhora la senzillesa i la grandesa del compliment del Vot...

Després de l'emotiva missa, el Pelegrí, juntament amb les autoritats municipals, els obrers de Sant Sebastià i els fidels, acompanyaran el tabernacle del sant a la capella del Socors, on restarà fins l'endemà tot esperant el retorn del Pare Pelegrí.
Cal dir que a partir d'aquest moment el Pelegrí comença realment el seu pelegrinatge i es disposa a fer el camí que durant tant de temps ha somniat i desitjat. En el seu caminar l'acompanyaran altres persones que, com ell, viuen i creuen intensament en aquesta prometença. Els que es queden a Tossa, li desitjaran un bon camí i el portaran durant tot el dia en el seu pensament...
La fe, l'oració, els símbols d'un passat marcaran el pas del seu pelegrinatge i sentirà l'emoció del present i... l'orgull de ser el representant de la vila de Tossa.
I un nou capítol s'escriurà a la història del nostre poble.

Tot seguint el pelegrí...

Apunts més importants de les jornades

Pelegrí, any 1995:
Miquel-Àngel Almendros Delgado 1

Dia 20 de gener, diada de sant Sebastià.

El Cantar. Missa solemne a l'església parroquial (altar de Sant Sebastià) a les 7 del matí.
Processó de Sant Sebastià, que surt acabada la missa i trasllada la imatge del sant (popularment anomenada del *miracle*) a la capella del Socors.
Acomiadament del Pelegrí. Les autoritats acomiaden el Pare Pelegrí i el Síndic li dóna el salconduit acreditatiu, el simbòlic ***durillo*** i l'almoina per la missa del dia següent que se celebrarà a la capella de Sant Sebastià a Santa Coloma de Farners.
A partir d'aquest moment el Pelegrí emprèn el seu trajecte, que farà en silenci, sense saludar ningú ni ésser saludat, fins arribar a **Can Cruz**, masia coneguda com a *Can Sènia*, antigament a les afores del poble. Aquí farà una parada per prendre un petit desdejuni que li ofereix el cap de casa.
Tot seguit surt a peu cap a Terra Negra amb els acompanyants que volen seguir-lo. En aquest tram de camí es permet enraonar.
Sortida del terme municipal. Arribat a **Terra Negra** (límit del terme de Tossa) es fa una altra parada perquè és allà on es reuneixen totes les persones que volen fer el pelegrinatge. El Pelegrí les aplega amb el crit de: ***Ja hi sou tots?*** que repeteix per tres cops. Després, de cara al mar, fa tres vegades la senyal de la creu i beneeix la vila i els pelegrins amb el bordó. Seguidament resa tres parenostres i tres avemaries: a sant Sebastià, a sant Vicenç –patró de la Parròquia– i a l'Àngel de la Guarda –perquè els doni un bon camí–.

Tot seguit fa unes **recomanacions als que seguiran el pelegrinatge** que, a grans trets, són les següents:

- **Obediència al Pare Pelegrí, com a cap del pelegrinatge.**
- **Observança rigorosa del silenci.**
- **Respectar l'ordre del pelegrinatge i no separar-se del grup.**
- **La importància d'afegir-se a la pregària del rosari i respecte pel rés.** (Durant el camí es resen tres rosaris complets).

Seguidament s'organitza el seguici, tal com marca el ritual:
El Pelegrí situa al seu costat 4 homes, dos per flanc, generalment persones habituades a fer el pelegrinatge. Davant seu, els que van descalços. Darrera, la resta de pelegrins: primer les dones, després els homes.
Així mateix, pot disposar que unes persones determinades tinguin cura de l'ordre i de les incidències que puguin ocórrer.
Molí de la Selva. Arribats al pas de l'antic *Molí de Can Poch*, avui convertit en restaurant, és costum que mentre els seguidors van passant per la passarel·la sobre la riera, se'n compti el nombre. A cada un d'ells se li dóna un distintiu del pelegrinatge.
Dinar. A mig camí de la jornada, en el lloc anomenat Els Terrassos, els pelegrins s'aturen a dinar. La parada no dura més d'una hora i es permet enraonar. El grup es reorganitza i reprèn el camí.
Arribada a Santa Coloma de Farners. Finalment, després de caminar uns 40 km, els pelegrins arriben a la vila de Santa Coloma i es dirigeixen a la capella de Sant Sebastià, on es compleix el Vot. Allí es fan les cerimònies de costum i, en acabar, el Pelegrí visita el temple parroquial.
S'ha acabat la primera part del pelegrinatge, la part essencial que té com a finalitat el compliment del Vot.

Dia 21: Tornada a Tossa.

Missa a la capella de Sant Sebastià. A les 7 del matí, abans d'emprendre el retorn, es celebra una missa a la capella del sant, a Santa Coloma. Al final d'aquesta eucaristia, els pelegrins rebran un ramet amb una branca d'olivera i una mica de marduix, com a símbol de pau i desig de bon camí.
Sortida de Santa Coloma. Un cop acabada la missa, el Pare Pelegrí acompanyat pels pelegrins que volen fer el camí amb ell, surten de Santa Coloma fins a Mallorquines, on reposaran una estona per esmorzar i formar el grup que retornarà a Tossa. Un cop després el camí es resa un rosari sencer, l'únic de la jornada. Després del rés, es permet enraonar.
El Molí de la Selva. Cap a dos quarts d'una s'arriba al Molí de la Selva, on els pelegrins s'aturaran una estona per dinar a les seves rodalies i recobrar forces.
Santa Seculina. Després de dinar, el grup es reuneix i enfila cap a l'església de santa Seculina. Un cop arribats davant la portalada, que es troba tancada, es fa silenci i el Pare Pelegrí avança tot sol, disposat a demanar el tradicional acolliment, amb el següent ritual:

Truca la porta per tres vegades amb el bordó i diu:
–Ave Maria Puríssima.
De dins se li respon:
–Sens pecat fou concebuda.
El Pare Pelegrí pregunta:
–Permeteu vós l'entrada del Pare Pelegrí i els seus acompanyants?
Es respon:
–Benvinguts sigueu, Pare Pelegrí i els vostres acompanyants.

I llavors, els obren les portes de bat a bat. A l'església de Santa Seculina es resen unes oracions per les necessitats d'aquesta Parròquia i pels seus difunts. També es canta el Virolai. Tot seguit s'ofereix un refresc als pelegrins i aquests corresponen amb pinyons que hauran comprat el dia abans a Santa Coloma.
Can Noguera. Després de Santa Seculina, el camí de retorn continua i el pelegrinatge es dirigeix cap a Can Noguera. Un cop s'hi arriba, es repeteix el mateix ritual i les mateixes paraules per demanar l'acolliment a la gent de la casa. Un cop obertes les portes als pelegrins, el Pare Pelegrí resa un parenostre per les intencions de la família. Els propietaris els obsequien amb un refresc i els pelegrins agraeixen les atencions rebudes amb pinyons.
Can Garriga. Aquesta és la següent parada que fa el Pelegrí en el seu camí de retorn i la primera masia del terme de Tossa. Un altre cop es compleix el mateix ritual que en les parades anteriors.
Ca l'Aromir. Aquesta és la darrera casa on s'atura el Pelegrí abans d'entrar a Tossa. Cal remarcar que, abans de demanar l'acolliment als propietaris de la casa i repetir el mateix ritual, el Pelegrí se'n va tot sol a l'era de l'antiga masia i tira pinyons per a la mainada.
Entrada a Tossa. Després de sortir de Ca l'Aromir, el Pare Pelegrí agrupa la gent seguint l'ordre inicial del pelegrinatge: primer les dones i després els homes. Es forma una filera uniforme i avancen decidits cap a l'antic Hospital de Sant Miquel, on seran rebuts pel Síndic i altres autoritats. Seguidament, acompanyats pel so de la campana de la capella de Sant Miquel, es dirigiran cap a la capella de la Mare de Déu del Socors.
Capella del Socors. Un cop el Pare Pelegrí arriba a la capella del Socors, hi entra per resar una part del rosari, mentre espera l'arribada de la pro-

cessó de Sant Vicenç. Arribada la processó, el Síndic, acompanyat de l'alcalde, entra per demanar al Pare Pelegrí els documents acreditatius del compliment del Vot. Un cop comprovats i verificats, el Síndic, des del llindar de la capella, pronuncia les tan esperades paraules:

–S'ha complert el Vot.

El poble rep en silenci i emoció aquesta confirmació i comença el cant de la *Cançó dels Pelegrins*.

Processó. Aquesta processó és la conjunció de dues: la de Sant Vicenç, que s'ha iniciat a la Parròquia i la de Sant Sebastià, que es forma a la capella del Socors, on el matí del dia 20 es va deixar el tabernacle amb la imatge del sant.

La de Sant Vicenç, que obre aquesta doble processó, surt de l'església parroquial per anar a trobar els pelegrins a la capella del Socors. La formen els homes del poble i les autoritats municipals, els quals porten una atxa encesa. Les dones i els homes pelegrins, precedits pels obrers de Sant Sebastià, formen la processó del sant i es col·loquen darrera el tabernacle. Primerament hi van les pelegrines descalces, després les calçades, segueixen els pelegrins descalços i, flanquejant-los, els pelegrins calçats portant també una atxa encesa. En darrer lloc i **presidint la processó**, el Pare Pelegrí amb el barret posat i el bordó a la mà dreta, entre el Síndic i l'alcalde o alcaldessa. Tanca la processó la clerecia, portant la relíquia de sant Vicenç, i les autoritats civils. Tots junts recorreran solemnement els antics carrers de la vila fins arribar a l'església parroquial.

Església de Sant Vicenç. Allà s'esdevé l'acte final d'aquesta antiga prometença. Un cop arribada la processó, els pelegrins i una multitud de persones ompliran els bancs de l'església i el rector els donarà la benvinguda i els recordarà que, un any més, Tossa ha sabut complir el Vot fet a sant Sebastià. Com a cloenda final, es canten els goigs de Sant Vicenç.

Els pelegrins sortiran de l'església amb la satisfacció d'haver complert amb el llegat dels seus avantpassats. Pel camí s'hi haurà deixat la tristesa, les angoixes, el cansament... Ara, només queden els bons records i l'emoció d'aquests dos dies viscuts intensament.

Processó de Sant Sebastià. 2

Terminologia i simbologia

Intentarem definir, en la mesura del possible, el significat dels termes i dels símbols emprats en el compliment del Vot.

Novena de sant Sebastià: Com totes les celebracions religioses solemnes, la festivitat de Sant Sebastià va precedida de la novena, la qual és seguida amb molta devoció. Durant aquests nou dies es resa el rosari, la novena, es celebra la missa i es canten els goigs de Sant Sebastià.

Obrers de Sant Sebastià: Tradicionalment la cura de l'altar del sant, és a càrrec dels obrers, actualment 2 homes i 2 dones. Les seves funcions són: neteja i guarniment amb flors de l'altar i del tabernacle, tenir a punt la roba de l'altar i la dels portadors del tabernacle. Tenir cura de les almoines, rés del rosari durant la novena, preparació de les insígnies per als pelegrins, etc.

Síndic: Persona designada per l'Ajuntament per vetllar el compliment del Vot del Poble. Té una importància cabdal, doncs és qui té cura que es compleixi la prometença i ho ha de certificar davant el poble. Actualment, el càrrec de Síndic sol recaure en la persona del primer tinent d'alcalde del Consistori, independentment de si és home o dona. El Síndic comunica oficialment durant una sessió plenària de l'Ajuntament que ja hi ha Pelegrí.

Salconduit: Document acreditatiu del Pelegrí, expedit per l'Ajuntament, en el qual es demana a les autoritats civils i religioses que li facilitin el pelegrinatge i testimoniegin el compliment del Vot. Aquest document li és lliurat pel Síndic el dia 20, a la capella del Socors.

Durillo: Moneda d'or, de la segona meitat del segle XVIII, que antigament es donava al Pelegrí per pagar els oficis religiosos celebrats a Santa Coloma de Farners. Avui s'empra com a símbol, perquè en realitat les almoines religioses es donen amb euros.

Durillo d'or de l'any 1786. 3

Certificats del compliment del Vot: Un cop arribat a Santa Coloma de Farners, el rector lliura un certificat al Pelegrí per tal de justificar que ha complert el Vot del poble de Tossa. Des de temps més recents, també l'Ajuntament de Santa Coloma li lliura un certificat amb els mateixos termes.

Vestidura del Pelegrí: Gambeto de color marró o de frare, amb dues grosses butxaques, una a cada costat, cenyit amb corretja de cuir negre amb sivella. Les sabates van folrades del mateix color del gambeto. Al damunt les espatlles porta una esclavina negra amb petxines i medalles. Porta, també, un barret de feltre de llana, de color negre, d'ala girada amb una grossa petxina encastada al davant. A la mà, un bordó –bastó característic dels pelegrins–

amb una petita carbassa, de les de vi, i uns rosaris entortolligats als braços de la petita creu que el corona.

Pare Pelegrí: Per adreçar-se al Pelegrí cal anomenar-lo Pare Pelegrí, tal com s'ha fet des de temps immemorial, i donar-li el tractament de **Vós**.

Tabernacle: Baiart en el qual es transporta la imatge de sant Sebastià durant les processons. Els portadors són quatre homes que pertanyen a famílies de la vila que des de moltes generacions han gaudit d'aquest privilegi. Van revestits d'una alba blanca.

Petxines: Les petxines han esdevingut, al llarg del temps, símbol de pelegrinatge. Recordem que anys enrera les poblacions de l'interior difícilment veien el mar i el Pelegrí les donava com a record del seu pas. Encara avui el Pelegrí dóna petxines a la gent que les hi demana.

Pinyons: Producte considerat propi de les terres de la Selva interior. Els pelegrins en compraven per obsequiar a les masies que els acollien. És encara costum que els pelegrins deixin els pinyons com a agraïment per les atencions rebudes.

Silenci i oracions: Al llarg de tot el camí d'anada es demana silenci i respecte a tots els pelegrins. **Recordeu:** No és cap excursió, és un pelegrinatge en el qual les oracions són part indispensable i testimoni de fe. S'ha d'agrair a sant Sebastià la protecció i els favors rebuts.
Durant el camí d'anada es resen tres rosaris sencers i a la tornada només se'n resa un. Es demana que si no es vol participar en el rés, es mantingui el silenci i el respecte pels que ho fan. El silenci és un aspecte rellevant i característic del pelegrinatge. S'ha de mantenir un silenci absolut quan el Pare Pelegrí entra a Tossa i quan passa la solemne processó pels carrers de la vila.

Fester: Estri de ferro en forma de cistell, on es posen les teies que s'encenen al pas de la processó. Es situen en el pany de muralla al costat del portal. Antigament els portaven els *llaguts de foc*, quan anaven a *pescar a l'encesa*.

Campanes: La campana de la capella de l'Hospital de Sant Miquel anuncia l'arribada del Pare Pelegrí a Tossa. La de la capella del Socors, afegint-se a la de Sant Miquel, comunica al poble l'arribada del Pelegrí al Socors. Les campanes de la Parròquia de Sant Vicenç, s'afegeixen a la joia de l'arribada.

Cançó dels pelegrins: Poesia que expressa els sentiments i la devoció de Tossa pel compliment del Vot. L'autor és el poeta i escriptor Manuel Vilà i Dalmau. Musicada pel mestre Francesc Civil, es canta després d'anunciar el compliment del Vot.

Ja s'ha complert el vot dels avis
i han perfumat tots els camins
les oracions dels nostres llavis
i els sofriments dels pelegrins.

Per renovar la prometença,
servar la fe i les tradicions,
Tossa obre el cor i alça la pensa,
Tossa és per sobre tots els mons.

Pel mig de camps i de boscúries,
de fred i vent, i de perills,
complim el vot fa cinc centúries
i el compliran els nostres fills.

Tossa era abans, Tossa és encara
i ho serà en cent generacions.
Tossa ens és pàtria i ens és mare,
Tossa és per sobre tots els mons.

De terra enllà portem la glòria,
dels pobles grans i els homes forts,
perquè hem complert amb la memòria
dels nostres sants i els nostres morts.

Portem al cor la meravella
que hi han deixat les oracions;
vista de lluny Tossa és més bella,
Tossa és per sobre tots els mons.

Pels mariners que nit i dia
cerquen un guany enllà del mar,
pels qui han viscut una agonia
que el fill s'enduia de la llar.

Pels que sofreixen una pena
i les que mantenen il·lusions,
Tossa compleix cada any l'ofrena,
Tossa és per sobre tots els mons.

Tossa és humil i oberta a l'aire
com una flor de romaní
que es torna mel i es torna flaire
pel Vot sagrat del Pelegrí.

Dolçor i perfum que s'alça i vola
com una onada de cançons.
Tot Tossa un cor i una ànsia sola,
Tossa és per sobre tots els mons.

Pelegrí, any 1918.
Lluís Serrat Soler. Can Garriga. 4

Any 2001. Primer Pelegrí del tercer mil·lenni. Damià Calle Tortajada. 5